

Attālinātais darbs demogrāfijā nav izdevies

Avots: Dienas Bizness

Visas Eiropas Savienības valstis laikā no 2021. līdz 2023. gadam piedzīvojušas katastrofālu dzimstības samazinājumu.

2023. gadā vidēji Eiropas Savienībā (ES) piedzimuši par 10% mazāk bērnu nekā 2021. gadā, bet Latvija ar 16,82% kritumu ierindojas piektajā vietā ES pēc jaundzimušo skaita samazinājuma.

Ierobežojumi maina paradumus

Ne reizi vien, sludinot Covid-19 pandēmijas ierobežojumus visā ES, tika pieminēts fakts, ka šis laiks mainīs cilvēku paradumus, turklāt paradumu maiņa apstiprinājās daudzās jomās. Piemēram, uzplauka interneta tirdzniecība, attīstījās pakomātu tīkls, cilvēki mazāk apmeklēja veikalus, jo tajos nebija ieteicams iet, bija jālieto maskas un jāievēro citi ierobežojumi. Mainījās izglītības kultūra – daudz vairāk cilvēku aprada ar iespēju bērnus mācīt attālināti. Un vēl šobrīd, kad par Covid-19 runā tikai garāmejojot, lai arī saslimstība ir ne mazāka kā 2020. gada martā, attālināto apmācību, mājmācību cilvēki izvēlas daudz biežāk nekā iepriekš. Izglītība, starp citu, ir pirmais indikators, ka ne visas paradumu maiņas bijušas pozitīvas, jo kopumā izglītības kvalitāte pasliktinājās, un vēl nav skaidrs, vai izdosies atgūt 2019. gada līmeni.

Uzņēmumos ir piebildes par 2022. gada absolventiem – klusē, zaudējuši komunikācijas spējas, trūkst praktisku iemaņu – tādi secinājumi ir par bērniem, kuri pēdējos divus vidusskolas vai pamatskolas posma gadus paspēja baudīt attālinātās mācības. Savukārt attālinātā darba iespēju novērtējums vēl nav pilnībā analizēts. Visticamāk, ka pilnvērtīgs tā novērtējums sekos pēc kāda laika. Šķiet, uzņēmumi, kuri pamanījās uzstādīt datoru darba stacijas strādājošo mājokļos, ir ieguvēji, jo biroju noma ilgtermiņā izmaksās lētāk un diez vai kāds no šiem uzņēmumiem atgriezīsies pie vecās kārtības, un tomēr – vai kāds no uzņēmumiem ir investējis darbinieku socializēšanās iespējās? Vai kādam rūp, ka sievietes

un vīrieši fertīlā vecumā dzīvokli nepamet nedēļām ilgi un pārtiku pasūta internetā? Es zinu nozares, kurās šādi darbinieki ir parādījušies. Protams, nav datu un pētījumu, cik to ir un ko viņi pasāk pēc darbalaika beigām. Mēs varam tikai minēt, ka attālinātais darbs ir atstājis sekas ne vien darba attiecībās, bet arī privātajā komunikācijā, un, iespējams, šīs sekas ir negatīvas. Liela iedzīvotāju skaita gadījumā tās nepamanīs vecās Eiropas valstis, toties Latvijā ietekme ir pamanāma.

Praktiskās sekas

Jaundzimušo skaits ir teju par piektdaļu mazāks nekā 2021. gadā, tāpat 2028. gadā, kad 2023. gadā dzimušie sasniegs obligāto bērnudārzu apmeklēšanas vecumu, bērnudārzus vajadzēs par 17% mazāk. Vēl pēc pāris gadiem tas būs attiecināms uz visām pirmajām klasēm, un vēl pēc dažiem gadiem mēs runāsim par skolu slēgšanu. 2041. gadā darba tirgū un augstskolās būs par 17% mazāk strādājošo un studentu, bet vēl pēc pieciem gadiem strādājošo noteikti pietrūks daudzās nozarēs. Runājot par kopainu – nācija vēl nebūs izmirusi, un garā stiprie to varēs dēvēt par dabisko atlasī, tomēr valstiskā līmenī sekas būs visnotaļ praktiskas. Valsts pēc būtības ir infrastruktūra, kas ir nepieciešama tās iedzīvotājiem, nevis robotiem un mākslīgajam intelektam.

Piebilde ir ne bez pamata. Roboti, kas aizstās cilvēkus, var iztikt bez valsts. Proti, slēdzot skolas, bērnudārzus un citas iestādes, mēs iegūsim tukšāku valsts apdzīvotības karti. Zudīs nepieciešamība pēc daļas autoceļu, dzelzceļu, policijas darbinieku. Vai, no otras puses raugoties, vienkārši nebūs naudas šo cilvēku un infrastruktūras uzturēšanai. Pilsētās ielas būs jābūvē šaurākas un drošības joslas ap ūdensvadiem saruks. Pēdējais fakts noteikti ir no pozitīvo seku sērijas. Pa valstu nomalēm slamstīsies arvien vairāk pasaules klaidoņu, un kaut kad attālinātā nākotnē nebūs resursu viņus noņemt un pārbaudīt dokumentus.

Daudz ātrāk resursi beigsies šo indivīdu uzturēšanai īslaicīgās aizturēšanas nometnēs, tādās kā Mucenieki, kur izlemj, vai viņi sūtāmi mājās vai tomēr dodams patvērums. Ja kāds Latvijai un ES ne pārāk draudzīgs spēks vēlēties izvērst bēgļu hibrīdkaru pēc gadiem 15, tas ar mazākiem resursiem panāks daudz lielāku graužošo efektu. Notiekošais Eiropā kopumā praktisko seku izteiksmē noteikti neveido krasas depopulācijas ainu, bet Latvijā un Igaunijā dzimstības kritums, ievērojot mūsu Eiropas pierobežas statusu, ir vispārējs drošības drauds. Šeit jautājums, kuram tas rūp, pat nav īsti vietā, jo pēc būtības šobrīd ikkatrs

domājošs cilvēks redz vismaz daļu no sekām un saprot, ka labi nebūs. Ekonomikas sašaurināšanās noved pie nodokļu masas sarūkuma, un pat valsts augstākajiem ierēdņiem ar visbiezāko ādu vajadzētu apjēgt, ka situācija draud novest pie viņu algu samazināšanas vai arī darba zaudēšanas, jo visiem vietas jau drīzumā nepietiks.

Secinājumi un risinājumi

Secinājumu sadaļa sākas no sapratnes un tā, ka, šķiet, sapratne ir sasniegusi lielu daļu domājošās sabiedrības. Ar to arī gribu uzsvērt, ka daļa patiesi vēl aizvien sēž mājās, strādā attālināti, audzē lieko svaru un nedomā par rītdienu. Būvnieki, rūpnieki un citi nodarbinātāji ir sapratuši, ka ar darbaspēka resursu slikti ir jau šodien, bet pēc piecgades būs pavisam traģiski, pēc dekādes var iznākt slēgt iestādi vai uzņēmumu, jo nav, kas ierodas darbā.

Valsts līmenī ir aptuvena potenciālo seku apjēga, bet nav skaidrības, ko iesākt, jo vēl kādam ir jātaisa politika un spalvu spodrināšanas kampaņas, bet nedomājošā daļa turpina celt nodokļus. Vēl daži grib cilvēkus pēc iespējas biežāk sodīt, citi meklē četrās sienās orientierus zaudējušos, lai sistu pie kauna staba, vēl daži cer uz vispārējā apjukuma zirga iejāt pašvaldību vadības kabinetos.

Nedomājošās sadaļas dīvainās nodokļu reformas vēl vairāk attālina ierindas iedzīvotāju no jebkādas socializācijas.

Uz kopējā fona gribas piebilst, ka pievienotās vērtības nodokļa atlaide ēdināšanas iestādēm būtu pirmais solis, lai divi jauni cilvēki varētu saposties uz krogu vai restorānu vismaz vienreiz mēnesī. Tomēr vēl pirms restorāna apmeklējuma ir psiholoģiska rakstura problēma. Ir jautājums – vai šie mājās aizsēdējušie nu jau 30 gadus vecie cilvēki vispār vēlas atrauties no ierastās datorspēles vakarā un kaut kur doties sabiedrībā? Darba dēvēju vidū neesmu sastapis nevienu, kurš ticētu, ka tuvāko gadu laikā problēmu izdosies atrisināt, un atbilde ir viena: «Mums vajag cilvēkus!» Daži min Ukrainu un Moldovu, citi – Bulgāriju un Rumāniju. Visticamāk, īstermiņā šāds risinājums ir pieņemams, jo sevišķi, ja izvēles praktiski nav. Ir zaudēti divi līdz trīs gadi tiem cilvēkiem, kuriem vajadzēja satikties, bet kuri nesatikās, jo pierada būt attālināti no sabiedrības. Sekas patiesībā būs ilgākas, ja socializācija netiks atjaunota. Bet nav man padomā neviena «antipandēmija», ar kuru varētu to panākt.

Secinājumus par atkopšanās metodēm nav iespējams izdarīt pat no valstīm, kur tautu temperaments ir krietni siltāks. Piemēram, Grieķijā dzimstības kritums ir līdzīgs kā Latvijā, bet Itālijā un Spānijā tas ir trīs reizes mazāks. Nav atbilžu, nav pētījumu un pat nav parametru pētījumiem, kas atbildētu uz jautājumu, kādēļ ir šādas atšķirības un kas vienā teritorijā ir noticis citādi, lai sekas būtu citādas. Līdz brīdim, kad jautājumi tiek atbildēti, atliek tikai viena iespēja – cilvēku imports. Ir skaidri jāsaprot, kādi ir mūsu – Latvijas – noteikumi, pilnīgi noteikti ir jāatsakās no tēzes, ka mums ir nepieciešami tikai ārsti, IT speciālisti un augstas raudzes konsultanti finanšu jomā. Patiesībā ir nepieciešami arī lēti rūpnīcu strādnieki, autobusu šoferi, laukstrādnieki un sezonas strādnieki, celtniecības darbinieki, tāpēc latīņa ir jānolaiž. Nepieciešama skaidra iekļaušanas shēma – ko un cik daudz spējam uzņemt, apmācīt un kā tas notiks, lai Latvija iegūtu kaut cik pilnvērtīgus iedzīvotājus savai labbūtībai. Ir jādefinē robeža, kuru negrasāties pārkāpt, piemēram, 200 tūkstoši vai 100 tūkstoši cilvēku ir laipni gaidīti šajā zemē. Un mums ir saprotams, kāds ir šo cilvēku profils. Jāmeklē iespējas, kā neslēgt skolas, ceļus un pilsētas. Jāizbeidz ekonomikas sašaurināšanas spirāle. Vissvarīgākais ir rast atbildes uz jautājumu, kāpēc mums bērnu ir par 16,82% mazāk, bet Itālijā tikai par 5,22% mazāk? Itālija pirmsākumos bija Covid-19 visvairāk skartā zeme. Kuram tas rūp?